

ELS DRETS DE L'AMAZONIA

SANDRO GALLAZZI

Maracanã, el Brasil

"L'Amazònia som nosaltres", cridaven els riberencs de les Illes d'Afuá durant l'ECO 92. Aquest crit, abans de ser una protesta, va ser l'afirmació que no es podia parlar de l'Amazònia sense posar en primer lloc, i per sobre de tot, els seus habitants històrics, amb la seva diversitat, múltiples experiències, incomputables coneixements.

Els estaven vivint l'experiència de ser un "obstacle". D'una banda, un obstacle a l'expansió del capital, alimentada pels governs. De l'altra, un obstacle als projectes conservacionistes, nascuts als països rics, preocupats només per la preservació ambiental.

Al cap de quinze anys, al 2007, la Campanya de la Fraternitat a l'Amazònia, registrava el constant i progressiu augment d'aquest dilema i d'aquest conflicte: els conservacionistes lluitaven per la implantació de més Unitats de Conservació. Els agricultors i les empreses, la majoria estrangeres, lluitaven per l'ampliació de l'aprofitament mercantilista del territori: fusta i minerals; després, bestiar. I, tot seguit, soja, canya de sucre i altres monocultures. Les poblacions tradicionals (indis, riberencs, "seringueiros" [treballadors que extreuen el làtex de l'arbre del cautxú], "posseiros" [agricultors okupes, per fer-ho curt], "quilombolas" [antics esclaus refugiats en amagatalls anomenats "quilombos"]) lluitaven per defensar els seus drets seculars de tenir un territori reconegut i legalitzat.

A l'Amazònia brasilera les unitats de conservació ocupaven aleshores un territori de més de 86 milions d'hectàries (un 17%). El territori ocupat, legalment o il·legalment, pel capital era de més de 227 milions d'hectàries (un 45%). L'àrea defensada i ocupada per les poblacions tradicionals sumava poc més de 150 milions d'hectàries (un 30%). Durant els últims sis anys les unitats de conservació i les empreses van augmentar el seu territori en detriment del territori de les poblacions tradicionals.

La frase, repetida fins a la sacietat, proclama que "és molta terra per a tant pocs indis", però són pocs els que afirmen que "és molta terra per a tants pocs agricultors". Sembla que la paraula "terra" és un sinònim, per a les poblacions tradicionals, d'endarreriment i d'una menyspreada agricultura de subsistència. Terra d'agricultors i d'empreses, en canvi, significa creixement, pro-

grés i una desenvolupada agricultura de mercat.

A més a més, aquest és un dels arguments que, des dels governs militars de la dècada dels setanta, justifiquen l'obertura de l'Amazònia al capital mercantilista: Llatinoamèrica necessita créixer, no és possible deixar viure endarrerida una àrea immensa com l'Amazònia.

Innombrables conflictes, provocats pels agents del capital, amb la connivència dels governants, han provocat l'expulsió d'indis, riberencs, "quilombolas" i "posseiros". Ha començat un procés de concentració, de devastació i de violència "contra el pobre i casa seva" (Is 5, 8; Mt 2, 2).

Aquest va ser el primer crit que es va aixecar a les terres de l'Amazònia. El crit punyent dels centenars d'assassinats i assassinades; el lament incontestable dels seus familiars; el bram de ràbia i d'impotència de milers de famílies que van veure les seves cases cremades, els seus camps destruïts; el gemec desanimat de qui s'ha vist obligat a viure, sense feina, a l'extraradi de les grans ciutats, en condicions molt sovint inhumanes.

La causa de tota aquesta violència es troba, sobretot, en la manera de mirar la terra, l'aigua, la natura. No podem veure l'Amazònia com a matèria primera que sols adquireix valor quan es converteix en mercaderia i com a tal ha de ser mercantilitzada i privatitzada. Cal parar atenció en la terra, l'aigua, la natura i, per tant, l'Amazònia, amb els ulls dels que hi viuen des de fa segles sense devastar-la, sense destruir-la. L'Amazònia és casa nostra, és la nostra mare, la nostra amant i una font de vida per a totes les criatures.

Massa de pressa la cultura i la filosofia del mercat, amb menyspreu i aire de superioritat, han anomenat "animisme" la manera de relacionar-se amb la natura, pròpia de les poblacions afroameríndies que saben ser part d'una única vida.

L'Amazònia no pot ser, així, considerada com "una cosa" que només serveix per garantir els nostres drets. L'Amazònia té drets per si mateixa. El seu dret primordial és el dret de viure una vida plena.

Quan parlem dels drets de l'Amazònia, cal tenir en compte, doncs, els drets dels que, des de fa segles, fan de l'Amazònia casa seva, els que hi viuen i els que convien de manera harmònica i interactiva. La manera més

segura de garantir els drets de l'Amazònia a una vida plena, és garantir els drets inalienables dels pobles i de les comunitats que viuen a l'Amazònia. Quan es trenca aquesta cadena estem posant en perill la vida.

Aprendre amb les comunitats tradicionals què vol dir una casa feta tenda comuna, oberta a tothom, no vol dir endarreriment. Vol dir vida abundant per a tothom.

Cal veure d'una altra manera la nostra forma de pensar la casa comuna. Ecologia és dir el que pensem de casa nostra, com un tot. Gairebé sempre –i, en això, els empresaris i ambientalistes són iguals– s'entén l'ecologia com la nostra relació amb la natura, amb el pati de casa nostra. Es discuteix la part exterior de la casa, es discuteix com ha de funcionar el pati, però no es posa en discussió la mena de casa que volem.

Hi ha molta gent que quan pensa en una casa, continua pensant en una “casa gran” i en una “senzala” [allà on vivien els esclaus negres]. No pensa en una casa normal, on tothom pugui seure al voltant de la mateixa taula i compartir el mateix pa, sense diferències.

Molta gent parla de l'ecologia, però tan sols es preocupen per la natura, pel medi ambient. Parlen de desenvolupament sostenible, però continuen tenint al cap la casa gran dels països més rics, de les classes dominants, de les elits privilegiades i corruptes.

Progrés, creixement, desenvolupament, per a ells, són paraules que signifiquen entrar a formar part de la casa gran.

La “senzala” encara no se'n ha tret del cap, a molts de nosaltres. Ens cal fer un canvi de xip, ja que l'economia –les normes de la casa– dependran de l'ecologia: de quina casa parlem, en quin tipus de casa volem viure. No hem d'oblidar que la paraula “faraó” vol dir, literalment, “casa gran”...

Necessitem fer créixer en nosaltres una mística adulta i sòlida que ens ajudi no tan sols a derrotar el faraó que ens oprimeix, sinó també a vèncer el “petit faraó” que portem dins de nosaltres i dins les nostres organitzacions, i contra el qual no hi ha vacuna possible.

Si continuem creient en la casa gran, tindrem una economia centrada en l'agronegoci, en la monocultura, en la mineria, en les exportacions de matèria primera, en el treball esclau, en els latifundis, en les llavors transgèniques, en els agrotòxics i en la violència. En la millor de les hipòtesis, es faran uns estudis de l'impacte ambiental per mirar de minimitzar i compensar la inevitable devastació. La casa gran es quedarà amb els productes i els beneficis; la “senzala” es quedarà amb la

feina i les engrunes de l'assistència social. El pati també serà destruït. Els pobres perdran la terra! La terra perdrà la vida!

Lluitar per la terra i per la vida de la Terra és un imperatiu ètic que testimonia la fidelitat a la nostra memòria, la nostra tradició, la nostra ancestralitat, les nostres arrels. És la fidelitat als pobres de Déu.

Lluitar per la terra i per la vida de la Terra és una exigència que testimonia la nostra relació sagrada amb la Terra, la nostra mare, la nostra amant, a la qual devem “servir” i “obeir” (Gn, 2, 5), ja que gràcies a la Terra les nostres futures generacions podran gaudir d'una vida en abundància. És la fidelitat a la Terra que és de Déu i de tots nosaltres.

Lluitar per la terra i per la vida de la Terra és una obligació que testimonia la fe en el nostre Déu. De l'ecologia depèn, també, la teologia. La casa que volem diu quin és el Déu al qual casa nostra ha de ser fidel. És la fidelitat al Déu dels pobres.

Aquest testimoni de fidelitat al Déu dels pobres, als pobres de Déu i a la terra que és de Déu i de tots, ha comportat que incomptables companys i companyes estimessin fins a vessar la seva sang. Són els màrtirs que no hem d'oblidar mai.

Les nostres esglésies, molt sovint, han seguit i continuen seguint la lògica de la casa gran, cosa que ha fet malbé les nostres relacions, ja que les ha lligat a un sacronegoci blasfem i diabòlic, el mateix que, aliat a l'imperi opressor, va condemnar a mort Jesús de Natzarè.

Hem de fer una diferència, tant a dins com a fora de l'església. En el seu últim sopar, Jesús va deixar ben clar que “servei”, “casa”, “taula” i “pa compartit” han de substituir “domini”, “temple”, “altar” i “sacrifici”.

El pa compartit vol dir terra compartida, béns compartits, lluita contra tota concentració, contra el latifundi excloent, devastador i violent.

El pa compartit és creure que casa nostra és una “oca” [“casa” en llengua tupí], una “tenda” comuna. El nostre Déu, els déus dels pobles ancestrals no hi seran mai, a la casa gran, tot i els temples gegantins que van construir i que continuaran construint.

Iahvè sempre serà el Déu dels pobres, que tan sols volen viure en pau i que poden gaudir dels fruits de la terra i del seu treball, del pa i del vi que oferim al Senyor perquè sigui sempre de tothom.